

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Differential case-marking in Ecuadorian Siona

Case, J.T.

Citation

Case, J. T. (2026, June 30). *Differential case-marking in Ecuadorian Siona*. LOT dissertation series. LOT publishers, Amsterdam, the Netherlands. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4307357>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4307357>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting in het Nederlands

Ecuadoriaans Siona (hierna Siona genoemd) wordt gesproken in de meest noordwestelijke regio van het Amazonegebied, bij de laatste uitlopers van de Andes. De taal wordt tegenwoordig door ongeveer 300 mensen gesproken, verspreid over zes gemeenschappen in de regio Napo-Putumayo. De taal behoort tot de westelijke tak van de Tukano familie en vertoont een aantal typische kenmerken van deze familie. Een voorbeeld is het gebruik van casusmarkering om de grammaticale rol van kernargumenten (bijv. onderwerp, lijdend voorwerp) en verschillende plaatsbepalingen in de zin aan te duiden. De precieze manier waarop deze casusmarkeringen worden gebruikt is niet eenduidig, maar wordt bepaald door een samenspel van factoren zoals bezieldeheid ('animacy'), informatiestructuur en disambiguëring. Deze patronen worden gezamenlijk aangeduid als *differentiële casusmarkering* (DCM). De volgende voorbeelden illustreren DCM van het onderwerp (1) en van het (bezielde) lijdend voorwerp (2), twee van de DCM-patronen die in dit proefschrift worden geanalyseerd:

- (1) a. *jaiye joro aide'oji iño*
hai-je **horo** ai + de'o-hi iñño
groot-CL:GEN bloem groot + worden-3S.M.PRS.ASS hier
'Hier groeien veel bloemen.' [*Many flowers grow here.*]
- b. *jaiye jorobi aide'oji iño*
hai-je **horo-bi** ai + de'o-hi iñño
veel-CL:GEN bloem-SBJ groot + worden-3S.M.PRS.ASS hier
'Hier groeien veel BLOEmen (en niet iets anders).'
[*Many FLOWers grow here (i.e., not something else).*]
[VOL: 20230622ejabi001.012a-c]
- (2) a. *bayë jaibai a'yëbairë*
baa-ji **hai-bāi** **a'j-i-bāi-re**
hebben-N3S.PRS.ASS veel-PL.AN oudere_broer-CL:M-PL.AN-N.SBJ
'(Ik/wij/zij) hebben veel (oudere) broers en zussen.'
[*(I/we/they) have many (older) siblings.*]
[VOL: 20230622ejabi001.011b]

Samenvatting in het Nederlands

- b. *mě'bi yě'ni ñãñe bahuē*
mi'i-bi **ji'i-ni** ñaa-ñe bãã-wi
2SG-SBJ 1SG-N.SBJ2 zien-CL:GEN NEG.AUX-N3S.PST.ASS
' "JIJ hebt MIJ niet gezien (niet andersom)."'
[YOU *didn't see* ME (*i.e., not vice versa*).]
[NAT: 20140925salsu001.032]

Dit proefschrift heeft tot doel ons begrip van de DCM-patronen in het Siona te verdiepen door de onderzoeksvragen in (3) te beantwoorden:

- (3) a. Welke DCM-patronen kunnen er in het Siona worden geïdentificeerd?
Welke eigenschappen hebben deze DCM-patronen met elkaar gemeen, en waarin onderscheiden ze zich?
- b. Welke factoren bepalen de selectie van casusmarkeringsalternatieven in een bepaalde context (bijv. bezielde, focus, specificiteit)? Wat is de invloed van de verschillende factoren op de waargenomen casusmarkeringsalternaties?
- c. Hoe verhouden Siona DCM-patronen zich tot andere DCM-systemen die zijn beschreven voor de Tukano taalfamilie, voor het noordwestelijke Amazonegebied en in de typologische literatuur in het algemeen?

Om de vragen in (3) te beantwoorden, maakt dit proefschrift gebruik van verschillende methodologieën: een vergelijkend typologisch onderzoek in Hoofdstuk 4, een corpusonderzoek naar gebruikspatronen in Hoofdstuk 5 en een analyse van focuseffecten in Siona DCM op basis van met behulp van interviews verzamelde data in Hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 2 bespreekt de achtergrondliteratuur, waarna Hoofdstuk 3, getiteld 'Siona case grammar: A preliminary description', de patronen van Siona-casusmarkering beschrijft. Het hoofdstuk voegt nieuwe inzichten toe aan de hand van op eigen veldwerk gebaseerde gegevens. DCM kan gezien worden als afwisselingen tussen PLAIN- en PROMINENT-markeringen, waarbij de eerste vaak gerealiseerd wordt door een nulmarkering, zoals in (1a).

Het onderwerp verschilt van andere DCM-constituenten wat betreft de selectie van casusmarkering op basis van bezielde: voor het lijdend voorwerp geldt dat bezielde nomina altijd een PROMINENT-markering krijgen. In dit proefschrift wordt ook de categorie van gepromoveerde onbezielde naamwoorden meegenomen, die wat betreft naamvalsmarkering hetzelfde patroon vertonen als bezielde naamwoorden. Er wordt aangetoond dat DCM niet alleen voor argumenten van het werkwoord wordt gebruikt maar ook voor plaatsbepalingen. Het hoofdstuk legt de basis voor de volgende hoofdstukken, waarin met behulp van verschillende methodologieën het DCM-systeem van het Siona verder wordt onderzocht.

Hoofdstuk 4 bevat een vergelijkende typologische analyse van (differentiële) casusmarkeringskenmerken in een steekproef van talen uit het noordwesten van het Amazonegebied. De lijst van talen is opgenomen in Appendix A. De studie is gebaseerd op vragenlijsten over casusmarkering in de verschillende talen, met daarin vragen over de grootte van de inventaris van casusmarkeringen, syncretisme, evenals formele en semantisch-pragmatische dimensies van DCM. Het ontwerp van de vragenlijst gebruikt het Siona als vergelijkingsstandaard: de bevindingen dienen om de casusmarkeringseigenschappen van deze taal in een typologische context te plaatsen. Het gebruikte corpus bestaat uit een selecte steekproef van Tukano en niet-Tukano talen uit hetzelfde gebied, wat het mogelijk maakt om te onderzoeken welke eigenschappen naar

Samenvatting in het Nederlands

alle waarschijnlijkheid zijn overgeërfd uit het Proto-Tukano en welke eigenschappen juist zijn ontstaan door latere grammaticale aanpassingen. De resultaten wijzen erop dat het Siona en haar naaste verwante talen een mengeling vertonen van typische Tukano kenmerken – zoals een aanzienlijke overlap tussen argumentatieve en locatieve DCM – en kenmerken die gedeeld worden met plaatselijke niet-Tukano talen – zoals de aanwezigheid van DCM op het onderwerp en de primaire rol van informatiestructuur bij het bepalen van de waargenomen DCM-effecten.

Hoofdstuk 5 biedt een corpusanalyse van casusmarkeringspatronen in een steekproef van narratieve teksten in het Siona (8078 woorden, 1914 nominale tokens). Alle tokens die in aanmerking komen voor onderwerp, lijdend voorwerp en plaatsbepaling zijn handmatig geannoteerd als ongemarkeerd of casusgemarkeerd —zoals weergegeven in (1). Deze vormen de afhankelijke variabele binnen een statistisch model van de dataset, gebaseerd op een *variable-rule* analyse (Labov 1966, 1970, *et seq.*; Sankoff and Labov 1979; Sankoff 1988). Dit model test de statistische effecten van een handvol mogelijke factoren die in de typologische literatuur worden genoemd, waaronder enkele al in Hoofdstuk 3 zijn besproken: woordvolgorde, affectiviteit, bezielheid, specificiteit, topicaliteit en contrastiviteit. Ondanks een zekere mate van variabiliteit in gebruik, wordt statistische ondersteuning gevonden voor de stelling dat DCM in het Siona voornamelijk wordt gedreven door informatiestructuur. Contrastiviteit is de belangrijkste factor in alle drie de condities (onderwerpen, lijdend voorwerpen en plaatsbepalingen). Daarnaast speelt ook topicaliteit een rol bij DCM van het lijdend voorwerp en van plaatsbepalingen. Naast de effecten van informatiestructuur is ook een aantal kleinere effecten gevonden die te maken hebben met woordvolgorde en specificiteit. De studie toont tevens aan dat PROMINENT-markering aanzienlijk vaker voorkomt op plaatsbepalingen dan op onderwerpen en lijdend voorwerpen, ondanks overeenkomsten op basis van statistische effecten voor de bovengenoemde factoren bij DCM-patronen.

Hoofdstuk 6 zoomt in op de distributie van casusmarkering onder invloed van informatiestructuur. Het is gebaseerd op gegevens die zijn verzameld door middel van elicitatie in gecontroleerde contexten. De resultaten wijzen erop dat de relevante expliciete casusmarkeringspatronen zich enkel voordoen in een klein aantal focuscontexten, zoals bijvoorbeeld de vraag-antwoordparen in (4), die overeenkomen met (1) hierboven, en constructies die een tegenstelling introduceren als in (5):

- (4) a. VRAAG: *quebi iño aide'okuë ?*
ke-e-bi iñño ai + de'o-ki
WH-CL:GEN-SBJ hier groot + worden-2/3S.M.PRS.N.ASS
'Wat groeit hier?' [*What grows here?*]
- b. ANTWOORD: *jaiye jorobi aide'oji iño*
hai-je **horo #(-bi)** ai + de'o-hi iñño
groot-CL:GEN bloem-SBJ groot + worden-3S.M.PRS.ASS hier
'Hier groeien veel BLOEMEN.' [*Many FLOWERS grow here.*]
[VOL/SUG: 20230622ejabi002.003a-b]

Samenvatting in het Nederlands

- (5) [bahuë yohuë hueroye_{NEG}] [te'e guënarore huerohuë_{AFF}]
 bāā-wi **jo-wi** wero-je **te'e**
 NEG.AUX-N3S.PST.ASS kano-CL:CONT kopen-CL:GEN een-CL:GEN
gĩna-ro #(-re) wero-wi
 metaal-CL:RECIP-N.SBJ kopen-N3S.PST.ASS
 '[Ik heb geen KANO gekocht_{NEG}], [(ik) heb een KOOKpot gekocht_{AFF}].'
 [I didnt buy a BOAT, (I) bought a caNOE.] [VOL: 20230623ejepa001.013]

Ondanks voorbeelden zoals (4) en (5), waar PROMINENT-casusmarkering op een voor-spelbare manier wordt gebruikt onder invloed van informatiestructuur en sprekers het ongrammaticaal of vreemd vinden wanneer casusmarkering ontbreekt, zijn er ook contexten die met contrastiviteit worden geassocieerd maar waarin het Siona geen casusmarkering gebruikt. Sprekers vermijden bijvoorbeeld casusmarkering in de context van correctie, met markeringen zoals *-hë* ('ook') en *-se'e* ('alleen'), in alternatieve vragen (X of Y) en in complexe WH-vragen (*welke leerling heb je gezien?*). Samenvattend wijzen de in dit hoofdstuk besproken gegevens erop dat DCM in het Siona sterk contextafhankelijk is.

De inhoud van het proefschrift schetst een beeld van DCM in het Siona als primair geconditioneerd door bezielheid en informatiestructuur. Bezielheid bepaalt welke markeringen beschikbaar zijn voor een bepaalde nominale constituent, en informatiestructuur, de belangrijkste factor, bepaalt waar PROMINENT-casusmarkering toegepast wordt. Er worden verschillende inzichten gepresenteerd over de beperktere rol van andere factoren, waaronder woordvolgorde en specificiteit, die in beperkte mate bijdragen aan de geobserveerde variatie. Verder onderzoek is nodig om te onderzoeken onder welke condities deze verdere factoren optreden. Mogelijk speelt het vermijden van ambiguïteit en communicatieve efficiëntie hierbij een rol. Het proefschrift sluit af met een schets van een voorstel voor een toekomstige, theoretische, verklaring van het DCM-systeem in Siona, die inzichten van verschillende in de literatuur voorgestelde analyses combineert.